

วิเทศวารสาร

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ (ISC) ผลิตเอกสารและบทความที่เกี่ยวข้องกับการทูตและการระหว่างประเทศ ความเห็นที่ปรากฏในบทความนี้เป็นของผู้เขียน ไม่ได้เป็นความเห็นของรัฐบาลไทยหรือกระทรวงการต่างประเทศ การผลิตหรือทำซ้ำเอกสารและบทความในรูปแบบใด ๆ ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากศูนย์ศึกษาการต่างประเทศที่ isc@mfa.go.th และจะต้องระบุผู้เขียนให้ชัดเจนตามหลักการอ้างอิงเอกสารที่เป็นสากลด้วย

ฉบับที่ 4/2567 | กุมภาพันธ์ 2567

อำนาจโน้มนำ (Soft Power) ของจีนต่อไทย: บทสำรวจแนวความคิด¹

ธีรดีร์ บรรเทา²

พร้อมพรรณ แจ่มการดี³

นับตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา นโยบายต่างประเทศของจีนให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยร่วมมือกันในการเมืองและความมั่นคง ด้านเศรษฐกิจ และด้านการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม⁴ ความร่วมมือดังกล่าวส่งอิทธิพลต่อทิศทางนโยบายการต่างประเทศของประเทศไทยให้สามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาภายในประเทศจีน

ใน ค.ศ. 2003 ประเทศไทยและประเทศจีนได้ลงนามสัญญาความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศ “Sino-Thai Free Trade Agreement” ส่งผลให้ประเทศจีนกลายเป็นประเทศคู่ค้าที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและกลายเป็นตลาดส่งออกสำคัญและใหญ่ที่สุดของประเทศไทย⁵

¹ บทความวิเคราะห์ประเด็นการขยายอำนาจโน้มนำ (Soft Power) เป็นผลงานวิชาการเพื่อพัฒนานโยบายด้านต่างประเทศของไทยที่ส่งผลต่อความร่วมมือและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยจัดทำขึ้นตามโครงการศึกษาวิจัยประเด็นยุทธศาสตร์เพื่อสนับสนุนและผลักดันการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจของไทยและดำเนินนโยบายเกี่ยวกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ของกรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กระทรวงการต่างประเทศ

² ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) E-mail: teerati.ban@nida.ac.th

³ นักวิจัย คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า) E-mail: ch.prompan@gmail.com

⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์, “นโยบายต่างประเทศของจีนกับความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้,” *วารสารวิชาการแสงอีสาน* 15, 2 (2565): 196-214.

⁵ “China: Trade Statistic,” Global EDGE, <https://globaledge.msu.edu/countries/china/tradestats> (accessed August 28, 2023); Kevin Hewison, “Thailand: an old relationship renewed,” *The Pacific Review* 31, 1 (2018): 116-130. DOI: 10.1080/09512748.2017.1357653; Mark S. Cogan, “Is Thailand accommodating China?,” *Southeast Asian Social Science Review* 4, 2 (December 2019): 24-47; Pongphisoot, Busbarat, ““Bamboo swirling in the wind”: Thailand’s foreign policy imbalance between China and the United States,” *Contemporary Southeast Asia* 38, 2 (August 2016): 233-257.

การประชุมสมัชชาใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนครั้งที่ 17 ภายใต้การนำของประธานาธิบดีหู จิ่นเทา ใน ค.ศ. 2007 สนใจการขยายอำนาจโน้มนำของประเทศจีนผ่านภาคประชาสังคม ทำให้รัฐบาลจีนให้ความสำคัญในการสื่อสารกับภาคประชาชนควบคู่ไปกับการวางกลยุทธ์การสื่อสารเพื่อลดข้อพิพาททางภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างจีนกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งการแปลงวัฒนธรรมในภาคประชาสังคมให้กลายเป็นอำนาจโน้มนำทำให้เกิดผลกระทบทางบวก อาทิ การแปลงวัฒนธรรมให้กลายเป็นแหล่งดึงดูดความสนใจจากภายนอกประเทศและการลดความยากจนของประชาชนภายในประเทศ⁶

บทความนี้ศึกษาการขยายอำนาจโน้มนำของจีนผ่านแนวคิดทางสังคมศาสตร์ต่าง ๆ อาทิ แนวคิดด้านการขยายอำนาจโน้มนำ นโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศ และแนวคิดการทูตสาธารณะ

1) แนวคิดการขยายอำนาจโน้มนำ (Soft Power)

การศึกษาด้านสังคมศาสตร์สนใจด้านอำนาจ โดย Nye ให้ความหมายของอำนาจไว้ว่า ความสามารถในการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามความต้องการ ซึ่งแหล่งที่มาของอำนาจมีหลายปัจจัยเป็นตัวกำหนดขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์และบริบททางสังคม อย่างไรก็ตาม อำนาจสูงสุดมิได้นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่พึงประสงค์เสมอไป⁷

ในขณะที่อำนาจโน้มนำ หมายถึง ความสามารถในการเป็นที่ยอมรับ โดยใช้แรงดึงดูดทางบวกและการโน้มน้าวใจ เพื่อกำหนดวาระและการตอบโต้ หรือการทำให้ผู้อื่นมีความต้องการได้รับผลลัพธ์ในแบบเดียวกันกับสิ่งที่ผู้ใช้อำนาจต้องการโดยไม่ใช้กำลัง อำนาจทางการทหาร หรือการบีบบังคับ ซึ่งแนวคิดอำนาจโน้มนำเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือรัฐและอำนาจที่นำมาซึ่งผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการต่างประเทศ⁸ นอกจากนี้ อำนาจโน้มน่ายังมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เสน่ห์ทางวัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายการต่างประเทศที่ชอบธรรม⁹ สอดคล้องกับการศึกษาของคัพพของอำนาจโน้มนำโดย รุณยศ โล่ห์พัฒนานนท์ และ

⁶ Joseph Nye, "Soft power: The origins and political progress of a concept," *Palgrave Communication* 3, 1 (2017): 1-3; .Joseph S. Nye, "Soft power: The evolution of concept," *Journal of Political Power* 14, 1 (2021): 196-208. DOI: 10.1080/2158379X.2021.1879572.

⁷ Ibid.

⁸ Bakalov (2019), 134 อ้างถึงใน Nye, "Soft power: The evolution," 200; Jian Wang (ed.), *Soft power in China: Public diplomacy through communication* (New York: Palgrave Macmillan, 2011); Joseph S. Nye Jr., "Public diplomacy and soft power," *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 616, 1 (March 2008): 94-109.

⁹ รุณยศ โล่ห์พัฒนานนท์, วรลักษณ์ กล้าสุคนธ์, ศักดิ์สิทธิ์ ทวีกุล, และสุภาศพรธรรม ตั้งตรงไพโรจน์, "ภาพยนตร์กับยุทธศาสตร์ Soft Power," *วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต* 15 (1) (มกราคม-มิถุนายน 2564): 188-221. <https://so01.tcithajjo.org/index.php/dpuca/article/view/245897/167162>.

คณะ (2564)¹⁰ ได้สรุปว่า อำนาจโน้มนำผลักดันด้วยวาระทางการเมือง (Agenda) ผู้ปฏิบัติ (Actor) การปฏิบัติตอบสนอง (Action) การตอบรับในกลุ่มเป้าหมาย (Acknowledgement) และ ผลลัพธ์ในกลุ่มเป้าหมาย (Consequence) โดยที่ต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์การทำงานที่ชัดเจนผ่านการสนับสนุนด้านนโยบายของภาครัฐ อาทิ การให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ มนุษยธรรม การสนับสนุนทางการทูต การเรียนการสอนภาษา และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกั้อำนาจทางการเมือง ในกรณีของจีน สถาบันขงจื่อทำหน้าที่เป็นตัวกลางในด้านการเรียนการสอนภาษาและวัฒนธรรมของจีนในทั่วทุกภูมิภาคของโลก เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้วัฒนธรรมจีน¹¹

นอกจากนี้ ประเทศจีนยังสามารถปรับกลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมกับเทคโนโลยีในยุคข้อมูลข่าวสารเพื่อขยายอำนาจโน้มนำผ่านการสร้างวัฒนธรรมประชานิยมเฉกเช่นเดียวกับประเทศแถบตะวันตก การจัดตั้งสถานีวิชุนานาชาติ การรับนักศึกษาจากต่างประเทศ รวมถึงการกระตุ้นธุรกิจท่องเที่ยวและการบริโภคภายในประเทศ

2) แนวคิดนโยบายต่างประเทศและความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีน (China's Foreign Policy and Thailand-China Relations)

การเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศจีนส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองและเศรษฐกิจภายในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกโดยเฉพาะในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายของประเทศที่ต้องอาศัยการพึ่งพาด้านเศรษฐกิจจากประเทศจีน¹²

นโยบายต่างประเทศของประเทศไทยให้ความสำคัญต่อความยืดหยุ่นเพื่อรักษาคุณภาพทางการทูตจนได้รับขนานนามว่ามีรูปแบบทางการทูตไม้ไผ่ (Bamboo Diplomacy) โดยมีแนวทางหลัก 2 ประการ ได้แก่ 1) การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจ และ 2) การรักษาความมั่นคงของอธิปไตยและความมั่นคงของประเทศ¹³ ที่อธิบายขอบเขตความมั่นคงไว้กว้างกว่าความมั่นคงทางการเมืองและความขัดแย้งบริเวณชายแดน แต่รวมไปถึงภาวะที่ปราศจากภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ และความสามารถในการคงรูปแบบทางการเมืองและสังคม¹⁴ ทำให้เห็นว่านโยบายการต่างประเทศของประเทศไทยมีความยืดหยุ่นและละเอียดอ่อนเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพ

¹⁰ อ่างแล้ว.

¹¹ Joseph S. Nye, "China and soft power," *South African Journal of International Affairs* 19, 2 (2012): 151-155. <https://doi.org/10.1080/10220461.2012.706889>; Joseph S. Nye, "The Rise of China's Soft Power," *Wall Street Journal*, December 19, 2005 (accessed July 17, 2023), <https://www.wsj.com/articles/SB11358086724233272>.

¹² Ibid.

¹³ Kistenko 2002 อ้างถึงใน Cogan, "Is Thailand accommodating China?."

¹⁴ Fakhreddin Soltani, and Mohammad Agus Yusoff, "Concept of security in the theoretical approaches," *Research Journal of International Studies* 24, 1 (2012): 7-17.

ในด้านการรักษาคุณภาพด้านความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศที่มีข้อจำกัดด้านอำนาจในเวทีโลก ทำให้นโยบายการต่างประเทศของประเทศไทยต้องคำนึงถึงสถานการณ์ ความปลอดภัย และความสัมพันธ์กับชาติมหาอำนาจ¹⁵

ในด้านความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ไทยสนับสนุนความร่วมมือในนโยบาย One Belt One Road (OBOR) หรือต่อมาก็คือ Belt and Road Initiative (BRI) ของประเทศจีน เนื่องจากประเทศไทยได้รับผลประโยชน์จากนโยบาย BRI¹⁶ นอกจากนี้ ไทยกับจีนยังได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งของไทย พ.ศ. 2558-2569 เพื่อพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูง¹⁷ ซึ่งส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศและการท่องเที่ยว รวมถึงการเปิดเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อให้เกิดการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติในหลายจังหวัดที่เป็นฐานการผลิต และจุดขนส่งกระจายสินค้าไปสู่พื้นที่ประเทศอื่น ๆ¹⁸

ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีนอาจมีพื้นฐานจากการมีเชื้อชาติร่วมกัน ส่งผลต่อการลงทุนระหว่างเครือญาติสามารถเห็นได้จากกรณีของเครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP) นอกจากนี้ ยังมีความเกี่ยวข้องกันในระดับรัฐจากความใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นเอกอัครราชทูตของความสัมพันธ์ไทย-จีน และพระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินเยือนจีนหลายครั้ง¹⁹

ไทยกับจีนมีความร่วมมือกันด้านการฝึกปฏิบัติการกิจแบบสะเทินน้ำสะเทินบก การต่อต้านการก่อการร้าย รวมถึงการฝึกซ้อมบรรเทาสาธารณภัย โดยรัฐมนตรีว่าการกลาโหมของจีนประกาศว่า จีนจะให้ความช่วยเหลือประเทศไทยในด้านการป้องกันประเทศ และให้คำแนะนำด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ²⁰ อย่างไรก็ตาม จีนมีนโยบายไม่แทรกแซงระบบการเมืองการปกครองของประเทศไทย แต่สามารถสนับสนุน ความช่วยเหลือด้านการเมืองเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในทุกระดับ²¹

¹⁵ Pongphisoot 2016 อ้างถึงใน Cogan, “Is Thailand accommodating China?.”

¹⁶ Ibid.

¹⁷ “โครงการรถไฟความเร็วสูง ช่วงกรุงเทพมหานคร-หนองคาย (ระยะที่ 2 ช่วงนครราชสีมา-หนองคาย),” การรถไฟแห่งประเทศไทย, <https://www.hsrkorat-nongkhai.com/เกี่ยวกับโครงการ/ความเป็นมาของโครงการ> (วันที่ค้นข้อมูล 17 กรกฎาคม 2566).

¹⁸ Piratom Punyaratabandhu and Jiranuwat Swaspitchayaskun, “The Political Economy of China–Thailand Development Under the One Belt One Road Initiative: Challenges and Opportunities,” *The Chinese Economy* 51, 4 (2018): 333-341.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Nanuam & Jikkham 2015 อ้างถึงใน Cogan, “Is Thailand accommodating China?.”

²¹ Lefevre 2015 อ้างถึงใน Cogan, “Is Thailand accommodating China?.”

3) แนวคิดการสื่อสารระหว่างประเทศ (International Communication)

การสื่อสารระหว่างประเทศ หมายถึง กระบวนการสื่อสารระหว่างรัฐกับรัฐ หรือรัฐกับเอกชน ซึ่งมักเป็นการสื่อสารในมิติด้านการเมือง การปกครองซึ่งมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย อาทิ องค์กรระหว่างประเทศ (Intergovernmental organizations: IGOs) องค์กรนอกภาครัฐระหว่างประเทศ (International non-governmental organization: INGOs) บริษัทข้ามชาติ (Transnational business corporations: BINGOs) และภาคีสาธารณะ (International public service organizations: PINGOs) โดยใช้หลักของรัฐชาติเป็นกรอบในการศึกษา²² อย่างไรก็ตาม หลังจากเกิดปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ การสื่อสารระหว่างประเทศเริ่มไม่ยึดโยงกับความ เป็นรัฐ²³ และเกิดองค์การที่มีบทบาทระหว่างประเทศ อาทิ องค์กรการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) มีหน้าที่ดูแลความสัมพันธ์ด้านการค้าระหว่างประเทศ โดยข้อตกลงที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการรับรองจากประเทศสมาชิก

ปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการกระจายอำนาจจากภาครัฐสู่บริษัทข้ามชาติ โดยบริษัทข้ามชาติกลายเป็นหน่วยงานที่มีอิทธิพลมากกว่ารัฐบาลรัฐและสามารถสร้างศูนย์กลางอำนาจได้หลายแห่งทั่วโลก เกิดเป็นสภาวะการพึ่งพากันอย่างซับซ้อน (Complex Interdependence) ส่งผลให้ข้อตกลงร่วมกันเพื่อกำกับ ดูแลระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การเปิดเสรีทางการค้า การเงิน และการลงทุน²⁴

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศจีนต้องปรับนโยบายทางเศรษฐกิจเพื่อขยายการส่งออกและกระตุ้นให้เกิดการลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) อย่างไรก็ตาม ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ประเทศจีนได้เผชิญหน้ากับอุปสรรคทางเศรษฐกิจ อาทิ การมีสภาพคล่องที่สูงเกินไป การผลิตปริมาณมากจนเกินไป ราคาต้นทุนการผลิต ค่าแรงงาน ที่ดิน ทรัพยากรพุ่งสูงขึ้น รวมถึงปัญหาการค้าระหว่างประเทศทำให้รัฐบาลจีนตัดสินใจเปลี่ยนรูปแบบเศรษฐกิจของประเทศจากการเป็นผู้ผลิตและส่งออกให้กลายเป็นการบริโภคภายในประเทศ²⁵

ใน ค.ศ. 2001 จีนเข้าร่วม WTO และมีนโยบายเปิดประเทศสู่ประชาคมโลกภายใต้กรอบของ WTO อาทิ การรักษาอิทธิพลของประเทศเพื่อใช้ต่อรอง โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา G77 และ G20 เพื่อเจรจากับ WTO โดยการเข้าเป็นสมาชิก WTO ของประเทศจีนมีนัยทางการทูตและการเมืองระหว่างประเทศที่แสดงให้เห็นประชาคมโลกเห็นว่า ประเทศจีนได้รับการยอมรับจากประเทศต่าง ๆ และการตัดสินใจเข้าร่วมเป็น

²² Cees J. Hamelink, *Global Communication* (Los Angeles: SAGE, 2015); Daya K. Thussu, *International Communication: A Reader* (London: Routledge, 2010).

²³ Karim H. Karim, "Re-viewing the 'national' in 'international communication': Through the lens of diaspora," *Journal of International Communication* 10, 2 (2004): 90-109.

²⁴ อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว, *สื่อศาสตร์: หลักการ แนวคิด นวัตกรรม* (ปทุมธานี: นาคกร, 2561).

²⁵ Hideo Ohashi, "The Belt and Road Initiative (BRI) in the context of China's opening-up policy," *Journal of Contemporary East Asia Studies* 7, 2 (2018): 85-103.

สมาชิกของ WTO ส่งผลให้เศรษฐกิจภายในประเทศของจีนขยายตัวขึ้นประมาณร้อยละ 20-30 และประเทศจีนได้กลายเป็นประเทศผู้ส่งออกที่ใหญ่ที่สุดในโลก อีกทั้งยังเป็นผู้นำเข้าอันดับที่ 2 ของโลกใน ค.ศ. 2009 ความเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของประเทศจีนส่งผลต่อสถานะของประเทศในระดับนานาชาติ²⁶

ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงประกาศนโยบาย BRI ใน ค.ศ. 2013 ถือเป็นนโยบายการต่างประเทศที่มีส่วนช่วยพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนในต่างประเทศ โดยประเทศจีนมุ่งเป้าหมายไปที่ภูมิภาคยูเรเชียเพื่อเพิ่มโอกาสด้านการทูตทางเศรษฐกิจของประเทศ อีกทั้งยังเป็นการตอบโต้กลยุทธ์ทางการค้าของประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการค้าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยหลักการของนโยบาย BRI มี 5 ประการ ได้แก่

1. การเคารพในอำนาจอธิปไตย ไม่ล่วงละเมิด แทรกแซงกิจการภายในของประเทศอื่น ๆ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เสมอภาค และเกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

2. การมีกรอบที่เปิดกว้าง

3. การสร้างความสัมพันธ์ผ่านความร่วมมือซึ่งกันและกัน

4. การสร้างกลไกการตลาด

5. การสร้างความสัมพันธ์แบบได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

หลักการเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าประเทศจีนต้องการพัฒนาตลาดใหม่ โดยวางกลยุทธ์ที่สามารถกระตุ้นและดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ และยังต้องการขยายโอกาสด้านการค้าขาย แลกเปลี่ยนและลงทุนในต่างประเทศ การฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจภายในภูมิภาค และยังสามารถส่งเสริมด้านการทูตที่มีลักษณะเฉพาะในแบบของประเทศจีน²⁷

กระแสโลกาภิวัตน์ไม่ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในมิติทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลกระทบต่อมิติด้านการเมือง สังคม และวัฒนธรรม เนื่องจากการเคลื่อนย้ายแรงงานส่งผลให้เกิดการขยายอาณาเขตทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศที่เป็นถิ่นกำเนิดและประเทศที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางการทูต การผูกขาดทางอำนาจ รวมถึงการสนับสนุนทางการทหารที่มีความจำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เส้นแบ่งพรมแดนระหว่างนโยบายภายในกับภายนอกประเทศเริ่มจือจางลง รัฐบาลของแต่ละประเทศจำเป็นต้องวางกลยุทธ์เพื่อสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ และวางบทบาททางด้านการเมืองการปกครองของประเทศ²⁸

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

4) แนวคิดเกี่ยวกับการทูตสาธารณะ (Public Diplomacy)

การทูตสาธารณะ หมายถึง การสื่อสารและการมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับชาวต่างชาติ²⁹ ถือเป็นเครื่องมือการสื่อสารเพื่อดึงดูดความสนใจของประชาชนชาวต่างชาติผ่านช่องทางต่าง ๆ อาทิ สื่อ การใช้งบอุดหนุนด้านการส่งออกวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนค่านิยม โดยการนำเสนอจะต้องมีรูปแบบที่น่าสนใจ สามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องด้านวัฒนธรรม แนวคิด อุดมการณ์ รวมถึงเป้าหมายและนโยบาย³⁰ เพื่อทำให้เกิดอำนาจโน้มนำซึ่งต้องอาศัยกลยุทธ์การสื่อสารที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง และสามารถวัดประสิทธิผลของการสื่อสาร³¹

การทูตสาธารณะเป็นกระบวนการสื่อสารโดยผสมผสานการให้ข้อมูลเชิงบวก และยังเป็นการถ่ายทอดภาพลักษณ์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวด้วยการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐ³² สามารถแบ่งออกได้ 3 รูปแบบ³³ ได้แก่

1. การสื่อสารทั่วไป เป็นการจัดการข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการอธิบายบริบทและการตัดสินใจด้านนโยบายต่างประเทศ โดยจะเน้นการสื่อสารภายในประเทศเมื่อต้องการสื่อสารประเด็นที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย ส่วนการสื่อสารภายนอกประเทศจะเป็นการสื่อสารเพื่อตอบสนองต่อข้อมูลที่ผิดพลาด รวมถึงการวางแผนรับมือวิกฤตที่อาจส่งผลกระทบต่อประเทศ

2. กลยุทธ์การสื่อสาร พัฒนารูปแบบการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสาร รวมถึงการวางแผนกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ เพื่อสร้างประเด็นสำคัญในการสื่อสารแผนงานหรือโครงการในอนาคต

3. การพัฒนาความสัมพันธ์ระยะยาวผ่านบุคคล โดยการสนับสนุนด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านทุนการศึกษา โครงการแลกเปลี่ยน การจัดประชุม อบรม สัมมนา หรือการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถเข้าถึงได้ผ่านช่องทางกิจกรรมอื่น ๆ

รูปแบบของการทูตสาธารณะมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันทั้งในด้านค่านิยม อุดมการณ์ รวมถึงเป้าหมายและนโยบายของประเทศ³⁴ ซึ่งการทูตสาธารณะที่มีประสิทธิภาพควรเป็นการสื่อสารแบบสองทาง (two-way communication) เพื่อสร้างความเข้าใจระบบ

²⁹ Ibid.

³⁰ Emily T. Metzger, "Institutions of higher education as public diplomacy tools: China-based university programs for the 21st century," *Journal of Studies in International Education* 20, 3 (2016): 223-241.

³¹ Ingrid d'Hooghe, "The Expansion of China's Public Diplomacy System," in *Soft power in China: Public diplomacy through communication*, ed. Jian Wang, (United State: Palgrave Macmillan, 2011), 19-35.

³² Murrow 1963 อ้างถึงใน Thussu, *International Communication*.

³³ Leonard 2002 อ้างถึงใน Thussu, *International Communication*.

³⁴ Ibid.

วัฒนธรรม เกิดการรับรู้คุณค่าและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งส่งผลลัพธ์ที่ดีกว่าการให้ข้อมูล ข่าวสาร ผ่านการแพร่ภาพ ออกอากาศผ่านสื่อสารมวลชน โดยการทูตสาธารณะของประเทศจีนมีวัตถุประสงค์³⁵ ดังนี้

1. สร้างความเข้าใจระบบและนโยบายทางการเมือง สร้างภาพลักษณ์ของสังคมที่มีความกลมกลืน มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อแสดงให้ประชาคมโลกเห็นว่า จีนมีความต้องการสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีความยั่งยืน

2. สร้างความร่วมมือทางการค้าอย่างมีเสถียรภาพ และรับผิดชอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจและความมั่นคงอย่างมีสันติภาพ

3. แสดงจุดยืนของประเทศให้เห็นว่า จีนสามารถเป็นสมาชิกที่น่าไว้วางใจและมีความรับผิดชอบต่อระบบการเมืองโลก

4. เป็นที่ยอมรับและได้รับการให้ความเคารพอารยธรรม วัฒนธรรมเก่าแก่ที่มีคุณค่า

การทูตสาธารณะของประเทศจีนมีลักษณะที่สามารถยืดหยุ่นได้ เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือและได้รับผลประโยชน์ทั้งสองฝ่าย รวมถึงการลดภาพลักษณ์ด้านลบของประเทศจีน³⁶ โดยสถาบันขงจื่อถือเป็นช่องทางการสื่อสารการทูตสาธารณะของประเทศจีน เพื่อยกระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศผ่านมิติการศึกษาและแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมผ่านการดึงดูดนักศึกษาชาวต่างชาติให้เข้ามาศึกษาภาษา วัฒนธรรม และวิทยาการต่าง ๆ ของประเทศจีน³⁷

ศูนย์ศึกษาการต่างประเทศ
(International Studies Center - ISC)
isc.mfa.go.th | isc@mfa.go.th

³⁵ d'Hooghe, "The Expansion of China's Public Diplomacy."

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.